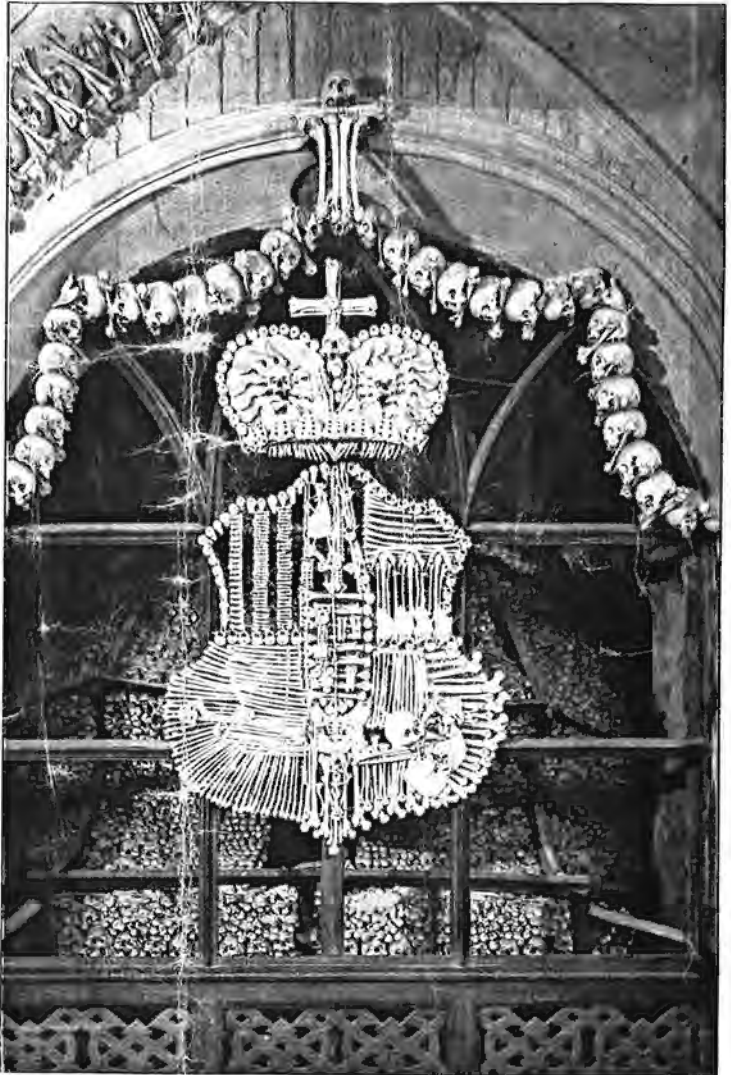

vereniging tot herstel van zorg rond dood en rustplaats

de Terebinth Nieuwsbrief

Augustus 1992

Een heugelijk feit: deze zomer is het boek *Begraafplaatsen als cultuurbezit* verschenen. De eerste uitgave van Vereniging de Terebinth. Een korte beschrijving staat op pagina 12.

Dit najaar organiseert de Terebinth maar liefst drie excursies. De eerste vindt plaats op zaterdag 5 september, een dagtocht door West-Brabant. Daarna volgen op 3 oktober een middagexcursie naar begraafplaatsen in Doesburg en op 7 november, na de algemene ledenvergadering, een excursie naar het oudste crematorium van Nederland te Velsen.

Verder in deze nieuwsbrief een verslag van de voorlichtingsdag over de opgravingen in de Broerenkerk te Zwolle en een recensie van het bijbehorende boek *De doden vertellen*.

De Terebinth blijft groeien. Vanwege het grote aantal nieuwe leden en mutaties is er een nieuwe ledenlijst bij deze nieuwsbrief gevoegd.

De redactie
Martin Bosker

COLOFON

Terebinth Nieuwsbrief
jaargang 6 nummer 4

De Terebinth Nieuwsbrief is een informatieblad ten behoeve van de leden van Vereniging de Terebinth.

Redactie: Martin Bosker
Bijdragen: Roy P. de Beunje, Wessel Meijer, Henk Mandersloot, Cees van Raak

Redactie- en secretariaats-
adres:

1e Daalsedijk 240,
3513 TK Utrecht.
Tel.: 030 - 334493.

Inleveren kopij:
vóór 10 oktober 1992.

INHOUD

Begraven in Rusland	3
Joodse begraafplaats Tilburg	5
Opgravingen Broerenkerk Zwolle	7
De doden vertellen	9
Excursie West-Brabant	10
Stichting Oude Begraafplaatsen Deventer	11

Agenda

t/m 4 oktober

Er is een groot kunstenaar overleden, Van Gogh Museum, Amsterdam

5 september

Excursie West-Brabant

3 oktober

Excursie Doesburg

7 november

Algemene vergadering
Excursie Velsen

1993

Excursies Nijmegen,
Laken en Terschelling

Foto voorkant:

In Tsjechoslowakije, zo'n 40 kilometer ten oosten van Praag, ligt Sedlec, een voorstadje van Kutná Hora. Daar staat een oude Gothische kapel op een begraafplaats van een klooster. De rijke adel uit de omstreken wilde daar graag begraven worden in de hoop dat ze in de nabijheid van de monniken wel een lift naar de hemel zouden krijgen. Toen de begraafplaats overvol raakte - er lagen al meer dan 10.000 doden - kreeg Frantisek Rint in 1870 de opdracht iets creatiefs met de botten te doen. Dat resulteerde in vier grote massieve klokken, wandversieringen, kroonluchters, en het familiewapen dat op de voorkant van deze nieuwsbrief staat.

(foto Ladislav Lapáček)

Doodskisten zijn op

In Moskou kun je doodvallen, letterlijk.

Gisteren nog op de Tverskaja-straat (voorheen Gorki). Een man ligt over de volle breedte van de stoep, en iedereen loopt er langs. Het is een beetje een haveloos type: groezelige, gescheurde kleren, ongekamde haren. "t Is een schande", roept een keurige mevrouw verontwaardigd uit. Ze doelt niet op haar medeburgers die geen vinger naar de man uitsteken, maar op het feit dat iemand het lef heeft daar zo maar te gaan liggen. "Een dronkelap", moppert ze kwaadaardig. Ze klemt haar tasje onder de arm en loopt verder.

Samen met een andere passant trek ik bij gebrek aan beter de man een van zijn schoenen uit en schuif die onder zijn hoofd. Hij ruikt wat ongewassen, maar zeker niet naar drank. Mijn partner in de reddingsoperatie voelt 's mans pols. Die is zwak. We bellen een ambulance. Als ik twintig minuten later weg moet vanwege een dringende afspraak is die nog niet gearriveerd. Het land is in een crisis en die uit zich in een toenemende achteloosheid voor de ander. "Ik heb genoeg aan mijn eigen sores", zo redeneren steeds meer mensen. De rest kankert.

De beheerster van de krantenkiosk bij ons op de hoek is zo'n aartskankeraarster. Omdat de post lang niet altijd alle kranten brengt, zijn we er goede klant en blijven zo op de hoogte van haar nieuwste grieven. De meeste tirades zijn gericht tegen de huidige machthebbers die het land naar de verdommenis hebben geholpen. Ze houdt van de orde en tucht die er vroeger waren. Ze heet bij ons daarom 'de staliniste'. Als ze niet kankert op de politiek, dan klaagt ze over haar gezondheid. Ze heeft vele kwalen en deelt die graag met haar klanten, die meestal in zieligheid niet voor haar onder willen doen. Het houdt wat op, maar je houdt er veel medische kennis en een instructie in de kunst van het zeuren aan over. Van de week was ik getuige van een gesprek waarin ze haar beide lievelingsonderwerpen wist te combineren. Dat ging zo:

Klant: "Hoe staan de zaken?"

Staliniste: "Slecht, de kranten waren vanochtend weer te laat en de bakker had geen brood."

Klant: "En de gezondheid?"

Staliniste: "Ach hou daar maar over op, de dokter kun je niet meer betalen en fatsoenlijk begraven worden is er ook niet meer bij. Ze stoppen je tegenwoordig gewoon in een zak onder de grond. Zelfs kisten zijn niet meer te koop in dit land sinds die democraten aan de macht zijn." "Ze overdrijft weer eens", dacht ik terwijl ik met mijn stapeltje kranten naar huis liep. Tot ik 's avonds de volgende ingezonden brief in de Izvestija las van V. Goeljajev uit Donetsk.

"Op 20 januari om 6.30 uur stierf mijn moeder. Ik rende 18 telefooncellen af, die allemaal stuk waren. Pas vanaf de portier van een medisch instituut lukte het me de ambulance te bereiken. Daar zei men: "Bejaarden nemen we in het lijkenhuis niet aan. Gaat u maar naar de polikliniek."

De registratiebalie stuurde me door naar een therapeut. "Dat zijn mijn zaken niet", luidde het antwoord. Ik wendde me tot een tweede, en om dezelfde reden tot een derde. Die stuurde me naar de directie. Het plaatsvervangend hoofd van de polikliniek no. 2 van het derde stedelijke ziekenhuis van Donetsk stuurde me naar de medische expertisedienst. Vandaar ging het naar het hoofd van de polikliniek, die vervolgens dokter Patriga opdroeg een verklaring over de dood van mijn moeder af te geven.

Met de verklaring begaf ik me naar het stedelijk begraafkantoor om een kist te bestellen, maar die bleken er niet te zijn, hoewel ze 1300 roebel kosten. Vervolgens ging ik op weg om een overlijdensakte te halen. Bij de burgerlijke stand bleek een minuut of twintig nadat ik de verklaring had overhandigd dat de arts het huisnum-

mer verkeerd had overgeschreven uit het paspoort van mijn moeder. Daarom konden ze geen akte uitschrijven. De afstand tussen de polikliniek en het bureau van de burgerlijke stand is ongeveer drie kilometer en bovendien liggen ze zo dat je alleen te voet van de een naar de ander kunt komen. Ik ben 63 jaar. Toen ik bij de polikliniek kwam was daar al een andere ploeg aangetreden, het spreekuur van dokter Patriga was afgelopen. Niemand wilde zelfs maar naar me luisteren. Ik naar het hoofd. Die zei: "Daar weet ik allemaal niets van, zoekt u de arts maar die de verklaring heeft opgesteld." Na een enorme rel schreven ze een foutloze verklaring uit. Een kwartier voor sluitingstijd van de burgerlijke stand kwam ik in het bezit van de overlijdensakte van mijn moeder.

De volgende dag ging ik naar de bank om 800 roebel in coupons te wisselen. *(In de Oekraïne wordt naast de roebel een eigen Oekraïense coupon gehanteerd - SH.)* Ik moest tenslotte geld hebben voor het begrafenismaal, en ook het graven van een graf kost 1450 roebels in coupons. De bank weigerde mijn geld te wisselen, ondanks de overlijdensakte. De kist heb ik 's nachts zelf in elkaar getimmerd: van hout dat in de buurt van mijn huis lag. Een paar planken heb ik uit een schutting gesloopt. (Toen M. Gorbatsjov bij ons op bezoek kwam hebben ze op de Ilitsj-boulevard een goede schutting neergezet om de afvalcontainers aan het oog te onttrekken.) 's Ochtends hebben de burenhelpten mijn moeder te kisten. Ze hielpen haar ook begraven. Nog mooi dat er plaats was op de Makejevka-begraafplaats - vlak naast vader. De buurling heeft laatst zijn moeder in de moestuin begraven."

Sjifra Herschberg
de Volkskrant

De joodse begraafplaats van Tilburg

De eerste joden die zich na 1767 in Tilburg vestigden, kwamen uit Oisterwijk dat eertijds fungeerde als moedergemeente voor de joden uit de dorpen van de Meierij (met name Waalwijk en Hilvarenbeek). Hier lag dan ook hun begraafplaats.

Na de Franse tijd en het herstel van de Nederlandse onafhankelijkheid in 1816 werd Tilburg hoofdgemeente. De begraafplaats in Oisterwijk bleef hierna nog lang in gebruik totdat andere joden zich in Tilburg vestigden die zich niet verbonden voelden met de oude begraafplaats in Oisterwijk.

In 1821 werd een stuk weiland aangekocht voor de aanleg van een joodse begraafplaats in Tilburg, maar men vroeg er pas in 1847 toestemming voor. De gemeente Tilburg gaf toestemming plus een subsidie van 300 gulden. Dat geld werd echter voor andere zaken gebruikt, zeer tot ongenoegen van de overheid. Het bestuur van de joodse gemeente verweerde zich door te antwoorden op de aanvraag was gedaan door een vorig bestuur en dat de begraafplaats toch niet zo dringend leek. Maar volgens de overheid moest het geld er toch voor worden gebruikt. In 1855 werd de grond uit 1821 verkocht en in plaats daarvan kocht men een bunder heide van de gemeente Tilburg, vlak bij de Oude Warande.

Deze begraafplaats aan de Delmerweg is nog steeds in gebruik bij de inmiddels sterk gedecimeerde joodse

gemeente, die officieel tot de orthodoxe tak behoort. Dit laatste is duidelijk zichtbaar in de nog steeds in gebruik zijnde rituelen.

metaheirhuisje

De dodenakker bestaat uit een oud gedeelte, waarvoor een gebouwtje staat, het zogenaamde metaheirhuisje, en een nieuw gedeelte rechts daarvan. Beide gedeeltes zijn in gebruik, met dien verstande dat de open plekken van het oudste stuk gereserveerd zijn voor diegenen wier familie daar reeds ligt.

Op het oude deel bevinden zich veelal losstaande opstanden in neoclassicistische stijl, waarvan sommige voorzien zijn van een timpaan en/of acanthusreliëf (drie van deze stenen staan beschreven in de publicatie *Verstilde stad* van Cees van Raak). Enkele grafstenen dragen de naam van

een steenhouwer als A. v.d. Schoot, L. Petit en diens zoon H. Petit.

Een zerk (liggend) tussen de voor de rest staande stenen laat een typisch onderscheid zien in de joodse grafcultuur. Aan deze zerk herkent men namelijk de Sefardiën, de Zuid Europese joden. De Asjkenaziën zijn uit Midden- en Oost-Europa afkomstige joden die altijd een opstand bij hun graven plaatsen.

verstoppen

De begraafplaats wordt Beth Chaim genoemd. Want hoewel het geloof in een leven na de dood in het jodendom niet vreemd is, gaat het in hoofdzaak om de tocht door het aardse leven. Zo wordt het woord "begraven" nooit op de stenen gebruikt, wel "verstoppen" of "verbergen". Met de voeten naar het oosten gekeerd, naar de heilige stad Jeruzalem, ligt men tot de opstanding verborgen met de hoop dat "zijn/haar ziel gebundeld moge zijn in de bundel van het eeuwige leven" (een veel voorkomende spreuk op grafstenen, afgekort tot T N Ts B H). Bovenaan de steen, of na een spreuk, staan meestal twee letters: P.N. staat voor "hier rust", meestal gebruikt bij een man, en P.T. dat bij een vrouw gebruikt wordt en "hier ligt verborgen" betekent. Sommige bovenschrijften zijn citaten uit de Tenach, het Oude Testament. Zinnen uit Genesis, betrekking hebbend op de aartsvaders, uit de profetieën, Psalmen of Spreuken. Andere afkortingen die men zoal tegenkomt zijn b voor ben/bat (zoon/ dochter van) en T.M.K.: moge zijn/haar rust eervol zijn. Zo blijken joodse grafchriften dikwijls een belangrijke

bron van informatie, zeker waar de archieven verdwenen zijn.

Overigens is de joodse begraafplaats van Tilburg niet vrij toegankelijk.

Cees van Raak

(bovenstaand artikel is een sterk ingekorte versie van het artikel *Het joodse begraven in Tilburg*, verschenen in *Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur* jrg 10 nr 1, verkrijgbaar à f 10,70 bij: redactie "Tilburg", Montfortanenaan 96, 5042 CX Tilburg.)

Condoléancebrieven Van Gogh

In het Van Gogh Museum te Amsterdam is de expositie *Er is een groot kunstenaar overleden* geopend. Deze tentoonstelling presenteert de condoléancebrieven die Theo van Gogh, zijn moeder en zijn zusters ontvingen na de dood van de schilder Vincent van Gogh.

Volgens het museum geven deze documenten een verrassende indruk van de vroege reputatie van de kunstenaar. Zowel jonge avant-garde kunstenaars van dat moment - Toulouse-Lautrec, Gauguin en Hayet - als beroemde schilders als Monet en Pissarro gaven blijk van hun waardering voor hun overleden collega. Andere brieven uit het artistieke circuit kwamen van verzamelaars, kunsthandelaars en critici. De tentoonstelling duurt tot en met 4 oktober.

Opgravingen in Broerenkerk

In Zwolle staan enkele oude middeleeuwse kerken. Eén daarvan is de Broerenkerk, een kerk die in de tachtiger jaren gerestaureerd werd. Als afronding van de restauratie werd de kerk van vloerverwarming voorzien. Een operatie waarbij de zerken in de kerkvloer van hun plaats gehaald moesten worden. Ieder verband tussen de zerken en de skeletten van hen die daaronder begraven lagen, zou hierdoor verloren gaan. Welnu, de vloerverwarming is er gekomen. Maar voordat de aannemer aan het werk ging, werden niet alleen de zerken maar ook de daaronder liggende graven onderzocht. Opgravingen die veel over het leven van de inwoners van Zwolle in de 18e en 19e eeuw aan het licht brachten.

Op 1 juni j.l. organiseerde de gemeente Zwolle een voorlichtingsdag over de opgravingen en het onderzoek. Driehonderd aanwezigen, waaronder een aantal Terebinthleden, hoorden verhalen die het verleden tot leven brachten: de doden vertelden over hun leven.

Grafkerk

Hoewel de Broerenkerk oorspronkelijk deel uit maakte van het kloostercomplex van de Dominicanen, werd de kerk zowel door kloosterlingen als leken voor de eredienst gebruikt. Al vanaf de eerste jaren werden er mensen in de kerk begraven, zoals de mysticus broeder Aianus de Rupe. Zijn graf is overigens bij de opgravingen niet teruggevonden. De kerk heeft roerige tijden gekend en ondermeer dienst gedaan als paardestal en exercitieplaats. In de 18e en begin 19e eeuw is de kerk het meest intensief als begraafplaats gebruikt. Volgens oude begrafenisregisters werden tussen 1701 en 1829 zo'n vierduizend mensen in de kerk begraven.

Standverschil

Het leven in de achttiende en begin negentiende eeuw was hard. Groot was het standverschil. In Zwolle werden de rijken in de Grote Kerk begraven, de Broerenkerk was grafkerk voor touwslagers, metselaars, timmerlieden en schippers. Voor de armen was in de kerk geen plaats. Zij kregen ergens buiten de kerk hun laatste rustplaats.

Onze voorouders wisten wat pijn lijden was. Aan kiespijn ga je niet dood, maar allerlei verzweringen in het kaakbeen moeten verschrikkelijk veel pijn hebben gedaan. Rugafwijkingen en Engelse ziekte kwamen veel voor. Vaak stierven vrouwen in het kraambed, of kort na de geboorte van hun kinderen. Ook de kindersterfte was hoog. Kortom, de goede oude tijd kende vele schaduwkanten waar we nu niet meer bij stilstaan.

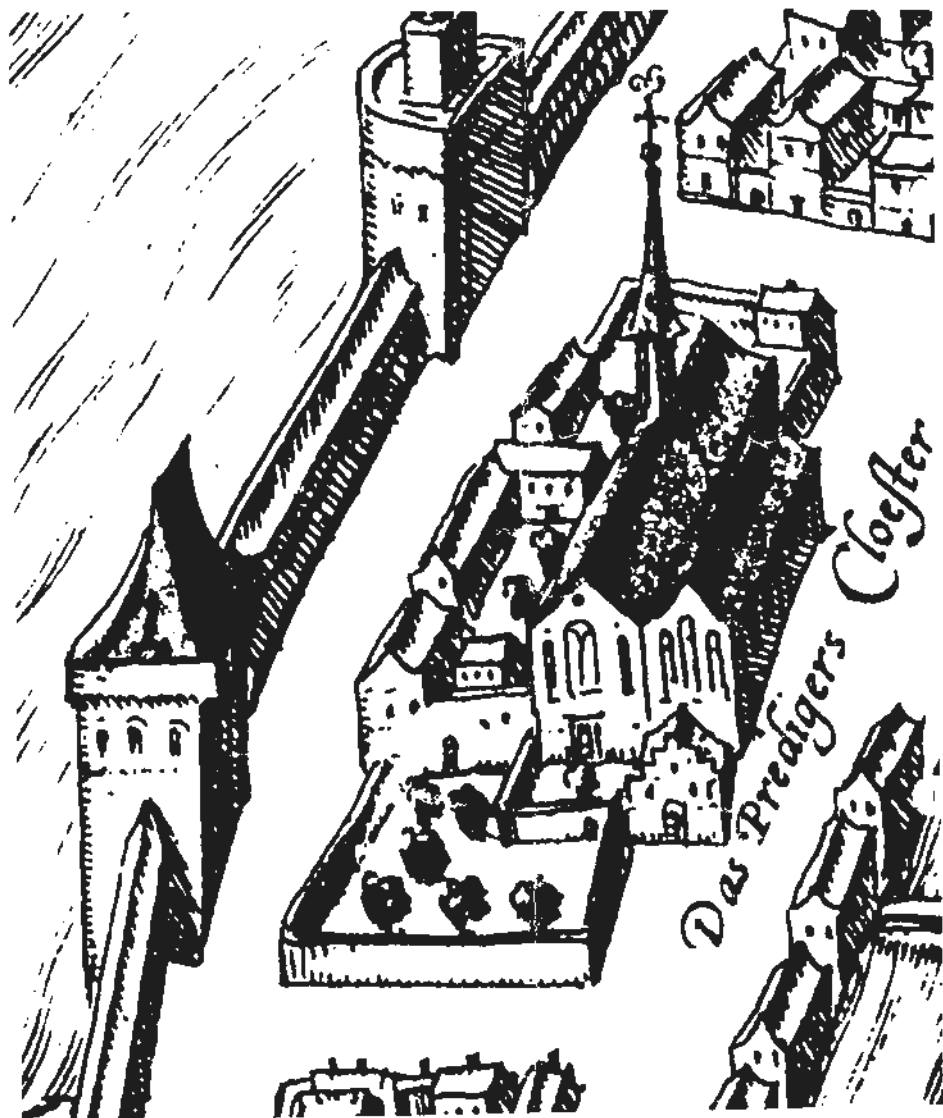
Ook voor de wetenschap leverde het onderzoek interessante gegevens op. Doordat de grafboeken informatie gaven over de overledenen konden de methoden die gebruikt worden om bij

doden de leeftijd en het geslacht vast te stellen worden getest. Met het vaststellen van de sexe hadden de onderzoekers geen problemen. Minder goed ging het schatten van de leeftijd van de overleden. Op dit punt bleken

de archeologen er nogal eens naast te zitten.

Over het hele onderzoek is een boek verschenen, dat hiernaast wordt besproken.

Henk Mandersloot

Gedeelte uit de kaart van Zwolle met daarop het Dominicaner Klooster. Afkomstig uit Braun & Hogenberg Stede-atlas + 1575

Skeletten beschrijven geschiedenis

De doden vertellen

Het boek *De doden vertellen* is een bijzondere uitgave. Het volgt minutieus de opgravingen die voorafgingen aan de laatste fase van de restauratie van de Broerenkerk te Zwolle. De opgravingen hadden met name tot doel om menselijk skeletmateriaal te bergen en te onderzoeken. Het archeologisch onderzoek en de opgravingstechniek bestond uit het zoveel mogelijk volgen van de bestaande, nog herkenbare grafstructuren te volgen, omdat dit de beste mogelijkheid bood de skeletten in hun geheel te bergen.

Gedurende de opgravingen werden 168 graven onderzocht waarvan er 97 geheel zijn uitgegraven. Dit kostte 2000 mensdagen wat neerkomt op ongeveer 89 mensjaren.

De kerk bleef tijdens het onderzoek toegankelijk voor publiek, hetgeen voor circa 39.000 mensen aanleiding was om te gaan kijken.

Spannend

Het boek is helder en duidelijk geschreven, ondersteund door uitstekend materiaal en zeker toegankelijk voor een brede groep belangstellenden. Vooral de eerste hoofdstukken over het onderzoek naar de begravingen en de zerken zijn zeer boeiend. De uitvoerige beschrijving van het onderzoek van de skeletten in de laatste hoofdstukken daarentegen is voor sommigen misschien iets te specialistisch. Toch is ook dit helder geschreven en goed te volgen voor een leek op dit gebied. En voor wie de

moeite neemt om geconcentreerd te lezen zelfs spannend en zeer informatief. Alle 'ingewikkelde' grafieken werken niet storend en kunnen indien gewenst buiten beschouwing worden gelaten.

Ik denk dat dit onderzoek en de grote publieke en journalistieke belangstelling voor de opgravingen in de Broerenkerk Nederland kan overtuigen van het grote historische belang van een dergelijk bijzonder project. Het boek *De doden vertellen* kan er misschien voor zorgen dat bij een volgende restauratie de menselijke resten niet min of meer bijzaak zijn.

Roy P. de Beunje

De doden vertellen: opgraving in de Broerenkerk te Zwolle 1987-88
Hemmy Clevis en Trinette Constandse-Westermann (samenstelling, redactie)
Stichting Archeologie IJssel/Vechtstreek
Kampen; f 29,50
ISBN 90-72883-04-7

Dagexcursie West-Brabant

Na de succesvolle dagexcursie naar de Groninger veenkoloniën zal op zaterdag 5 september weer een dagexcursie plaatsvinden. Ditmaal zal West-Brabant worden bezocht. Om 10.30 uur staat er op station Breda een bus klaar, die u verder meeneemt langs begraafplaatsen en kerken in Willemstad, Oudenbosch en Roosendaal.

Eerst wordt begraafplaats Zuylen te Breda aangedaan. Daar wordt u met koffie ontvangen door dhr. Spijkerman, directeur van 'Stichting begraafplaatsen en crematoria voor West-Brabant'. Vervolgens is er een rondleiding over begraafplaats Zuylen langs graven van begijnen, een Franse koning, notabelen van Breda, woonwagenbewoners en bisschoppen. Het volgende doel is het vestingstadje Willemstad, genoemd naar Willem de Zwijger. In deze protestantse enclave wordt de oudste protestantse kerk van Nederland bezichtigd, en een prachtige berceau van linden waaronder zeer mooie zerken zijn geplaatst.

De lunch vindt plaats in restaurant Bellevue, gelegen aan het Hollands Diep. Vervolgens rijden we naar Oudenbosch via een oorlogsmonument voor omgekomen Belgische krijgsgevangenen. In Oudenbosch bezoeken we de basiliek, een copie van de St. Pieter in Rome. Oudenbosch was het verzamelpunt voor de zouaver. (pauselijke soldaten) en bakermat van het rooms-katholiek onderwijs.

Als laatste wordt Roosendaal bezocht. Daar bekijken we de begraafplaats aan de Bredaseweg, waar onder andere 'museumvelden' zijn met grafmonumenten die aan restauratie toe zijn. Na een kop koffie of thee gaat het dan weer richting Breda, waar we om 16.45 bij het station worden afgezet.

De kosten voor deze excursie zijn inclusief bus en lunch f 30,- per persoon, op de dag zelf te voldoen.

Opgeven kan door nevenstaande bon op te sturen naar
Mevr. C.S.Y.M. Adriaansen-
Van Nispen,
Valeriuslaan 61,
4707 BS Roosendaal.

Telefonisch opgeven kan ná 19.00 uur onder nummer 01650-5415.

Ik wil graag deelnemen aan de excursie naar West-Brabant op zaterdag 5 september 1992.
Ik neem ..... personen mee.

naam.....

adres.....

telefoon.....

Doesburg

Ook op **zaterdag 3 oktober** is er weer een excursie. Een middagexcursie naar twee begraafplaatsen in Doesburg, de rooms-katholieke en de algemene begraafplaats. Om 13.00 uur verzamelen bij de ingang van de algemene begraafplaats aan de Meypoort.

Stichting wil behoud begraafplaatsen

In Deventer is deze zomer de Stichting Oude Begraafplaatsen Deventer opgericht. De stichting ijvert voor het behoud van historisch waardevolle graven en begraafplaatsen in en rond Deventer en probeert de publieke belangstelling hiervoor te vergroten.

Deventer kent een aantal begraafplaatsen, waarvan de algemene begraafplaats aan de Diepenveenseweg de oudste is. Daarnaast zijn er nog enkele rooms-katholieke, joodse en algemene begraafplaatsen. Vooralnog houdt de stichting zich bezig met de inventarisatie van de begraafplaats aan de Diepenveenseweg. Ze doet onderzoek naar interessante grafmonumenten en graven van lokaal belangrijke personen. Deze gegevens moeten uiteindelijk leiden tot een publicatie over de begraafplaats. In overleg met grafeigenaren en de beheerder van de begraafplaats worden kleine heistelwerkzaamheden uitgevoerd om verder verval tegen te gaan.

De stichting is ontstaan uit een werkgroep die zich al enige jaren bezighoudt met de geschiedenis en het behoud van de algemene begraafplaats aan de Diepenveenseweg. De begraafplaats staat inmiddels op de gemeentelijke monumentenlijst.

Het secretariaat van de Stichting Oude Begraafplaatsen Deventer is gevestigd aan Koolwitje 2, 7423 GJ Deventer, en is telefonisch bereikbaar onder nummer 05700-51355.

De kaartenbak

In de rubriek de Kaartenbak treft u gewoonlijk alle mutaties in het ledenbestand van de Terebinth aan. Het was de bedoeling jaarlijks een volledige ledenlijst te publiceren. De ledenaanwas en het aantal mutaties van het afgelopen half jaar zijn echter zo omvangrijk dat besloten is om nu reeds een volledig overzicht van alle leden te geven. U vindt in bijgevoegde lijst alle bij de Terebinth aangesloten organisaties en alle individuele leden die toestemming hiertoe hebben gegeven. De leden zijn gerangschikt op plaats, de organisaties op naam.

Het initiatief om tot publicatie van de ledenlijst over te gaan ontstond tijdens de oprichtingsvergadering van de vereniging in mei 1991. Naast de adresgegevens bleek er grote behoefte aan informatie over de belangstelling van de mede-leden. Gelijkgezinden konden gemakkelijk contact leggen en gezamenlijk plaatselijke initiatieven ondernemen. Na een intensieve mailingactie om de belangstellingsgebieden te achterhalen was de eerste ledenlijst in november vorig jaar een feit. Rekening werd gehouden met personen die om welke reden dan ook niet op de openbare lijst geplaatst wilde worden. In elke nieuwsbrief die daarop volgde werd de stand van zaken bijgehouden.

Ik hoop dat het resultaat van de gevolgde werkwijze in de behoefte voorzien heeft die in mei 1991 werd gevoeld. Graag verneem ik uw opmerkingen en suggesties over deze zaak.

Stand 21 juli 1992 (15 mei 1992)

Aantal leden: 255 (240)

Organisaties: 47 (42)

Personen met toestemming voor plaatsing op de ledenlijst: 137 (129)

Personen zonder toestemming voor plaatsing op de ledenlijst: 71 (69)

Wessel Meijer

Begraafplaatsen als cultuurbezit

Deze zomer is het boek *Begraafplaatsen als cultuurbezit* uitgekomen. Het is een uitgave van Vereniging de Terebinth, waarin ook een inventarisatiehandleiding is opgenomen.

Begraafplaatsen als cultuurbezit voert de lezer langs de diverse kenmerken van de Nederlandse begraafplaatsen en grafmonumenten. Er wordt onder meer stil gestaan bij de historie van het begraven, de soorten grafstenen en het gebruik van symboliek. In het tweede deel van het boek wordt stap voor stap het proces beschreven hoe een begraafplaats geïnteriseerd kan worden. Er wordt een methode aangereikt waarmee het behoud van onze nationale grafcultuur bevorderd kan worden. De uitgave bestaat uit 64 pagina's en is rijk geïllustreerd.

Begraafplaatsen als cultuurbezit is onmisbare documentatie voor personen die uit hoofde van hun vak betrokken zijn bij begraafplaatsen, zoals begraafplaatsbeheerders, uitvaartbedrijven, (cultuur)historici, landschapsarchitecten, (gemeente)bestuurders en genealogen. Maar ook de geïnteresseerde begraafplaatsbezoeker zal door de heldere en toegankelijke teksten en de mooie illustraties veel genoegen aan dit boek beleven.

Begraafplaatsen als cultuurbezit kost f 19,90 inclusief verzendkosten. Leden van de Terebinth betalen slechts f 15,00. Degenen die zich gelijktijdig met het bestellen van het boek aanmelden als lid van de vereniging (tot eind 1993) genieten dezelfde korting. Personen betalen dan f 50,00 (f 35,00 contributie en f 15,00 boek); organisaties betalen f 115,00 (f 100,00 contributie en f 15,00 boek).

U komt in bezit van het boek (en meldt zich eventueel aan als lid) door het verschuldigde bedrag over te maken op gironummer 621645 t.n.v. Vereniging de Terebinth, Zwolle o.v.v. "boek" of "boek+lidmaatschap". Binnen drie weken wordt het boek toegezonden.